

свою логіку та етапи впровадження, функціонує відповідно до сучасних потреб з урахуванням наявних економічних можливостей та існуючих вимог. Реальне впровадження інноваційної моделі національної економіки, раціональне та ефективне використання власного інтелектуального потенціалу, розвиток розгалуженої міжнародної співпраці у передових галузях і високих технологіях повинні стати пріоритетними напрямками зміцнення не лише інтелектуальної, а й економічної безпеки держави.

Стаття надійшла 11 квітня 2014 р.

УДК [338.45:620.9]:351.863(477)

**О. І. Руда,
Х. І. Цвайг**

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В НОВИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Розглянуто економічні аспекти дослідження енергетичної безпеки України в умовах критичної зміни зовнішніх і внутрішніх факторів впливу. Визначено поняття енергетичної безпеки держави з точки зору економічної науки, окреслено її внутрішні і зовнішні виміри. Встановлено проблеми функціонування енергетичного сектора України в сучасних умовах та окреслено шляхи подолання визначених проблем, зокрема диверсифікацію постачання енергоресурсів, формування інституційно-правових умов нових правил гри на енергетичному ринку, які сприяють підвищенню енергетичної безпеки.

Ключові слова: енергетична безпека, гео економічні умови, диверсифікація постачання енергоресурсів, регулювання енергоринку, національний енергетичний ринок, Україна.

Постановка проблеми. Розвиток українського енергетичного сектора економіки гостро потребує переосмислення визначення стратегічних пріоритетів у контексті забезпечення національної безпеки країни, з огляду на нові геополітичні та гео економічні умови, що сформувалися впродовж останнього року. Перед нашою країною постала низка викликів в енергетичній сфері, без конструктивної і науково обгрунтованої відповіді на які існує велика загроза втрати нею енергетичної незалежності. Енергетична незалежність є фундаментальною основою побудови конкурентоздатної національної економіки, яка зможе забезпечити гідний рівень життя українському народові в умовах інтегрування держави до європейського економічного простору. З огляду

на це, проблема забезпечення енергетичної безпеки України в нових умовах є надзвичайно актуальною, що і визначило тематику цієї публікації.

Стан дослідження. Теоретичні основи та прикладні аспекти енергетичної безпеки досліджували: І. Бенько, О. Власюк, В. Геєць, В. Горбулін, Я. Жаліло, А. Михайленко, А. Качинський, М. Ковалко, С. Пирожков, Є. Сухін, А. Шидловський, В. Шлемко та інші вчені. Проте аналіз наукових праць свідчить про відсутність одностайності в поглядах дослідників на визначення сутності економічної складової енергетичної безпеки країни, а проблема вибору стратегічних пріоритетів розвитку енергетичного сектору України в нових геоekonomічних умовах потребує глибокого аналізу, оскільки темп зміни економічних і військово-політичних умов розвитку енергетичної системи країни залишає позаду наукові візії проблеми, які ще буквально рік тому видавалися чітко обґрунтованими та прогностично правильними.

Метою статті є розкриття теоретичної сутності та формулювання власного, економічно вмотивованого, визначення енергетичної безпеки країни, визначення її внутрішніх і зовнішніх вимірів для сучасних українських реалій. Для успішного досягнення мети слід вирішити такі завдання: встановити проблеми функціонування енергетичного сектора України, які виникли внаслідок функціонування господарства в умовах енергетичного диктату Російської Федерації, загострилися після Революції Гідності та прямої зовнішньої агресії проти нашої держави, визначити шляхи диверсифікації постачання в Україну енергоресурсів, а також окреслити механізми та інституційні умови зміни правил гри на національному енергетичному ринку з метою зниження трансакційних* і трансформаційних витрат.

Виклад основних положень. Стратегічний розвиток енергетичного сектора економіки України має відповідати основним положенням довготривалої концепції розвитку держави [5], вагомий крок до вироблення якої був зроблений у Національному плані реформ «Стратегія-2020», основні положення якого були презентовані

* Трансакційні витрати забезпечують здійснення господарських операцій та діяльність суб'єктів господарювання, яка призводить до зміни чи припинення громадянських прав та обов'язків у сфері енергетики. Вони охоплюють витрати на збір та отримання інформації про діяльність енергетичних ринків, а також витрати, пов'язані із веденням переговорів, оформленням контрактів та укладанням угод в енергетичній сфері, контролем за їх виконанням та захистом прав власників й споживачів в разі їх порушення, що утворює вагомий компонент забезпечення енергетичної безпеки.

Президентом України П. Порошенком на прес-конференції у «Мистецькому арсеналі» 25 вересня 2014 р., а також оприлюднені на офіційному сайті Глави держави.

У нових геоекономічних умовах Україна має скористатися «віком можливостей» для докорінного змiну підходів у стратегічному плануванні розвитку власної енергетики. Основною проблемою розвитку енергетичного сектору за роки незалежності України був монополізм у постачанні енергоресурсів на українські ринки російськими виробниками енергетичної сировини, найперше – газу та нафти. З огляду на це, перед управлінською ланкою постали завдання диферсифікувати постачання сировини на енергетичні ринки. Кроками, що сприяють енергетичній безпеці в цьому напрямі слід вважати посилення інтересу до скрапленого газу та, відповідно, будівництва LNG-терміналів, підтримання європейських ініціатив із переходу на єдині принципи ціноутворення під час укладання контрактів із російським монополістом «Газпромом» (зокрема відсутність преференцій у вигляді коефіцієнтів та прив'язки до спотового ринку газу), усебічне підтримання проектів «спільного інтересу» Енергетичного Співтовариства та будівництва інтерконекторів, формування в Україні інституційно-правових умов розвитку альтернативної енергетики [18].

Українськими експертами розроблено пропозиції щодо реформування НАК «Нафтогаз України». Так, зокрема державні видобувні компанії «Укргазвидобування» та «Укрнафта» необхідно продати через біржу, «Укртрансгаз» поділений на дві компанії ПАТ «Українська газотранспортна система» та ПАТ «Підземні газові сховища», які з метою дотримання енергетичної безпеки повинні перебувати у власності держави. Нестратегічні підземні газові сховища повинні також бути реалізовані, а для торгівлі газом слід створити Українську торгову компанію. В цьому контексті потребує розроблення питання схеми продажу державних пакетів акцій окреслених компаній [6].

Одним із аспектів нових геоекономічних умов енергетичної безпеки України є те, що на сучасному етапі Російська Федерація більше зацікавлена у поверненні боргів через загрозу рецесії та санкції Заходу, аніж у новій газовій війні. Неоднозначність ситуації для України полягає у тому, що РФ веде приховану війну проти України на Донбасі, який є вагомою складовою в енергетичній та сировинній складових економіки нашої держави, а також анексувала АР Крим, який входить до єдиної енергетичної системи України. Також за оцінками експертів після нормалізації відносин між ЄС та Росією українські енергетичні проблеми можуть відійти на другий план і Україна залишиться сам-на-сам із РФ, яка звикла провадити жорстку політику

енергетичного тиску на Україну. Вирішенням ситуації, що сформува-лася, є пришвидшена імплементація законодавства ЄС в енергетик-ній сфері, а також формування нової енергетичної стратегії України, невід’ємною складовою якої була б прозоріша інформаційна політика в енергетичній сфері.

Для керівної ланки держави потрібна зміна бачення енергетики в економічній політики. Слід відійти від її сприйняття як від сервісної галузі, а через важливість і безпекову вразливість Україні в цих пита-ннях розглядати її як першочергову стратегічну галузь. Необхідна полі-тична воля керівництва країни для того, щоби розпочати широкомасш-табні реформи в цій сфері, суттєвим компонентом яких було би забез-печення енергетичної безпеки країни [6].

Окремою проблемою, яка має неоднозначне екологічне тракту-вання, є видобування сланцевого газу, значно ускладнене бойовими діями на Донбасі, оскільки газозносне Юзівське родовище сланцевого газу безпосередньо прилягає до цих теренів, і роботи на ньому припи-нені, власне, через військовий конфлікт. Безпекова компонента тут також виконує найважливішу роль, оскільки, можливо, конфлікт цей був спровокований серйозними намірами України стати вагомим грав-цем на газовому ринку через розробку родовищ сланцевого газу, що могло би суттєво підірвати монополію «Газпрому» та змінити ситуа-цію на європейському газовому ринку. На нашу думку, проекти видо-бування сланцевого газу повинні реалізовуватися, проте мати більшу інформаційну прозорість та екологічну забезпеченість. Крім того, мо-жливо, потребує змін законодавство України в частині розпорядження надрами, які не належать власнику землі. Урегулюванням цієї ситуації могло би бути запровадження «американських» норм законодавства, в яких прописано право власності на надра за власником земельної ділянки. В Україні ж сьогодні діє «європейський» підхід, що усклад-нює погодження майнових прав транснаціональних корпорацій, що розроблятимуть родовища із місцевими громадами. Або ж вирішення проблеми можливе й в межах чинного законодавства через збільшення частки відрахувань від видобутку сланцевого газу місцевим громадам. Тобто проблема має чіткі економіко-правові способи розв’язання і мо-же бути вирішена за умови дотримання інформаційної прозорості.

Існує також проблема неефективності функціонування газового ринку України, яка зумовлена його надмірною зарегульованістю, непрозорістю та закритістю процесу прийняття рішень. Надмірна ре-гульованість газових тарифів тягне знижену мотивацію споживачів газу (населення і виробників продукції) до енергоощадливості. Крім цього, закритість ринку, непотрібна втаємниченість змісту контрактів,

непрозорість тарифоутворення та корупційні схеми в ланцюгу формування доданої вартості потребують громадського тиску на уряд та бізнесові кампанії з метою подолання цих негативних явищ, підвищення прозорості діяльності та звітності відповідних структур.

Щодо проблеми диверсифікації постачань газу на український енергетичний ринок, а така диверсифікація є прямим важелем забезпечення енергетичної безпеки, то існує п'ять основних її варіантів:

- віртуальний реверс;
- LNG-термінал (плаваючий та наземний);
- «Білий потік», або хаб на Балканах;
- нарощування власного видобутку;
- скорочення споживання газу через енергоощадливість та заміну вугіллям [6].

Уряду необхідно обрати один із цих варіантів та зосередити зусилля та ресурси на його реалізації. Сьогодні розвивається перший варіант, а також триває нарощування власного видобутку та стимулюються умови скорочення споживання газу через енергетичну ощадливість. Такий шлях також прийнятний, проте через розпорошення ресурсів на декількох напрямках він може зайняти дещо більше часу, ніж реалізація одного з варіантів у «чистому вигляді» [4].

Щоби досягти енергетичної безпеки, Україні необхідно стати енергетично незалежною та енергоефективною країною. На перший план тут висувається проблема поліпшення енергоефективності теплової генерації та постачання тепла. До 2017 р. в Україні передбачено підвищення тарифів у 2,2 рази, проте для пом'якшення «енергетичного збідніння» населення розроблено Національну програму енергоефективності в житловому секторі, яка передбачає стовідсотковий облік, установлення індивідуальних тепловпунктів і якнайширшу термомодернізацію житла.

Остання є дуже витратною, тому слід запровадити таку модель, за якою б держава компенсувала відсотки за кредитом. Крім того, слід запровадити такі механізми для бюджетних установ, які б економили бюджетні кошти. Це насамперед створення енергозберігаючих компаній (Enrgy Saving Company, ESCO), які б розробляли та надавали послуги з комплексного запровадження технічних та управлінських рішень для економії енергії, що витрачається на опалення та освітлення житлових і промислових приміщень. Цей підхід широко запроваджується ЕС, коли ЕСКО укладає контракт із власником будівлі та отримує частину коштів, які заощаджуються після впровадження запропонованих нею змін. Термін повернення вкладених коштів становить у середньому від 5 до 20 років.

Необхідно сформувати такі інституційно-економічні умови провадження господарської діяльності, в яких би субсидії на енергоресурси вільно конвертувалися в інвестиції в енергозбереження та теплодернізацію.

Для цього слід змінити відповідні стандарти та застосовувати принципи енергоменеджменту, найперше у ЖКГ.

Провідними енергетичними експертами сформований перелік найважливіших стратегічних реформ, реалізація яких перетворить Україну на енергетично збалансовану і незалежну, продуктивну та конкурентну державу. Це такі реформи:

- енергетичних ринків і сфери енергоефективності;
- обліку використання енергоресурсів (100% облік);
- перехід на економічно обґрунтовані тарифи;
- впровадження дієвих програм у сфері енергоефективності;
- розробка нової Енергетичної стратегії;
- запровадження системи енергетичних радників у кожному населеному пункті;
- енергетична освіта для населення;
- інвестиції в науку, експертів та інформаційне забезпечення енергетичної безпеки [6].

Після окреслення основних проблем забезпечення енергетичної безпеки України в нових гео економічних умовах розглянемо більш академічні аспекти дослідження проблеми енергетичної безпеки, зокрема її визначення. Узагальнення визначень терміна «енергетична безпека» наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Визначення терміна «енергетична безпека»
у працях зарубіжних та українських вчених**

Автор	Визначення терміну
Шидловський А. К., Кавалко М. П.	Енергетична безпека як одна із найважливіших складових економічної безпеки проявляється, по-перше, як стан забезпечення держави паливно-енергетичними ресурсами, що гарантують її повноцінну життєдіяльність, по-друге, як стан безпеки енергетичного комплексу та здатність енергетики забезпечити нормальне функціонування економіки, енергетичну незалежність країни. Політична і енергетична незалежність є взаємоумовленими [14, с. 370]

<i>Продовження таблиці 1</i>	
Автор	Визначення терміну
Сайт Світової енергетичної ради	Енергетична безпека – це впевненість у тому, що енергія буде в наявності і в тій кількості та якості, які вимагаються за економічних умов [16]
Сайт Міжнародного енергетичного агентства	Енергетична безпека – безперервна фізична доступність за ціною, яка є прийнятною з точки зору дотримання екології [11]
Денчев К.	Економічна безпека для країн-імпортерів – це передусім забезпечення надійності їх енергопостачання, диверсифікація джерел постачання енергоресурсів, забезпечення безпеки енергетичної інфраструктури, впровадження нових технологій для зниження залежності від імпорту енергоресурсів. Для країн-експортерів – це закріплення на стратегічних ринках за економічно вигідними цінами, забезпечення капіталу та фінансування інвестицій в інфраструктуру та розробку ресурсів [2, с. 57]
Морозов В. В.	Енергетична безпека – це надійне і безперебійне забезпечення споживачів електричною і паливною енергією [12, с. 28]
Грязнов Л.	Енергетична безпека ринкової економіки – це забезпеченість економіки паливно-енергетичними ресурсами за вартістю, за якої з одного боку, є можливими процеси відтворення у галузях ПЕК, з іншого, – коли в основних галузях національної економіки створюється позитивна додана вартість [1]
Микитенко В. В.	Енергетична безпека – система поєднання потенціалів – економічного, політичного, техніко-технологічного, ресурсного і, власне, енергетичного, а також факторів наукового, географічного, організаційного, управлінського тощо, без урахування яких аналіз будь-якої безпеки неможливий [10, с. 41]
Земляний М. Г.	Енергетична безпека країни – стан її захищеності від загроз енергетичного характеру [7, с. 61]
Сухін Є. І.	Енергетична безпека – спроможність держави забезпечити максимально надійне, технічно безпечне, екологічно прийнятне та обґрунтовано достатнє енергозабезпечення економіки й населення, а також гарантоване забезпечення можливостей керівництва держави у формуванні і здійсненні політики захисту національних інтересів у сфері енергетики без надмірного зовнішнього та внутрішнього тиску в сучасних та прогнозованих умовах [17, с. 9]

Продовження таблиці 1

Автор	Визначення терміну
Енергетична Стратегія України на період до 2030 р.	Енергетична безпека є невід’ємною складовою економічної і національної безпеки, необхідною умовою існування і розвитку держави. У сучасному розумінні гарантування енергетичної безпеки – це досягнення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно прийняттого забезпечення енергетичними ресурсами економіки і соціальної сфери країни, а також створення умов для формування і реалізації політики захисту національних інтересів у сфері енергетики [15]
Методика розрахунку рівня економічної безпеки України	Енергетична безпека – це такий стан економіки, який забезпечує захищеність національних інтересів у енергетичній сфері від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, дає змогу задовольняти реальні потреби в паливно-енергетичних ресурсах для забезпечення життєдіяльності населення та надійного функціонування національної економіки в режимах звичайного, надзвичайного та воєнного стану [9]

Джерело: [8].

Як зрозуміло із наведених визначень, енергетична безпека є ключовою складовою економічної безпеки держави. Крім того, вона передбачає надійну захищеність національних інтересів в енергетичній сфері і означає стан забезпечення економіки енергоресурсами та енергією на необхідному, хоча б мінімальному, або ж прийнятному рівні.

Можемо також зауважити про відмінності у підходах до визначення цього поняття для країн-експортерів та імпортерів енергоресурсів. Україна належить до країн-імпортерів, тому в цьому конкретному випадку енергетична безпека має охоплювати механізми запобігання загроз зовнішнього характеру, з особливим акцентом на можливості диверсифікації потоків енергоресурсів. Також для нашої країни надактуальною проблемою є подолання внутрішніх енергетичних загроз, головна з яких – непрозорість і корумпованість енергетичної сфери.

Підсумовуючи наведені визначення, можемо дати таке визначення досліджуваного поняття.

Отже, енергетична безпека – це стан забезпечення економіки держави енергетичними ресурсами та енергією, на рівні необхідному для її стабільного та ефективного, соціально й екологічно прийняттого

функціонування, що гарантує економічну та політичну незалежність держави.

Основна загроза в енергетичній сфері для України – це, безумовно, залежність від держав-імпортерів. Точніше – від однієї держави-імпортера, монополіста – Російської Федерації. Ситуація катастрофічно ускладнюється тим, що Росія фактично веде проти України не тільки енергетичну, але й явну та приховану війну, захопивши території на сході, які були важливою складовою енергетичного комплексу України, постачали, зокрема, викопне вугілля. Також захоплена частина єдиної енергосистеми країни на сході і в АР Крим. Ці проблеми повинні розв'язуватися політико-військовими заходами із якнайширшим залученням міжнародних безпекових структур та країн, прихильних до України, зокрема країн ЄС та США, Японії, Австралії, Канади.

Наразі проблеми, які становлять потенційну загрозу енергетичній безпеці нашої держави, як спад виробництва власних паливно-енергетичних ресурсів, зношеність основних фондів, катастрофічне скорочення геологорозвідувальних робіт, трудові конфлікти та страйки, техногенні аварії та надзвичайні природні фактори і й катастрофи, стають другорядними. Проте також потребують позитивного й конструктивного розв'язання у стратегічній перспективі.

Основними напрямками забезпечення енергетичної безпеки України в контексті наведених загроз і пересторог розвитку можемо назвати: формування стратегічного запасу резервів енергоресурсів (сховища газу та нафти і нафтопродуктів, а також вугілля), диверсифікація постачання ресурсів на український ринок газу та вугілля. Приклади позитивного вирішення цієї проблеми вже маємо – це реверс газу в Україну з Польщі, Словаччини та Угорщини, а також постачання вугілля з ПАР. Хоча й останній факт був затьмарений корупційним скандалом. Крім того, критично необхідно підвищувати енергоефективність виробництва та знижувати енерговитрати у різних сферах економіки, особливо у житлово-комунальному господарстві, впроваджувати інноваційні технології на всіх стадіях функціонування ПЕК (видобуток, транспортування, переробка та споживання енергетичних ресурсів), розвивати альтернативні форми енергетики. І, безумовно, нарощувати кадровий потенціал в енергетиці, база для формування якого в Україні традиційно дуже потужна, оскільки навчальні заклади нашої країни готували кадри для колишнього СРСР. Вагомою складовою також є інформаційне забезпечення енергетичної безпеки та інформування населення через мас-медіа про необхідність розвитку цієї галузі на сучасних енергоощадливих засадах. Зокрема, позитивними сигналами в цій сфері є запровадження соціальної реклами щодо економії електроенергії, газу та води на побутовому рівні.

Суттєвих змін також потребує блок моніторингу та регулювання стану справ у системі енергетичної безпеки країни. Адже нині така система, що будується на відстежуванні низки індикаторів, не дає змоги оперативно реагувати на ситуацію, що стрімко змінюється [8]. Урегулюванням такої ситуації може бути запровадження системи експертних оцінок, яка добре зарекомендувала себе у країнах із високим рівнем енергетичної безпеки. Такий підхід дозволив би реагувати на зміни та загрози більш оперативно.

Слушними, на нашу думку, видаються пропозиції експертів у сфері енергоефективності щодо формування дієвого та багатостороннього державного органу в сфері енергозбереження, на кшталт РНБО, оскільки ситуація, що виникає в Україні в сфері енергетичної безпеки, становить загрозу національним інтересам. Серед інституційних рішень у цій сфері також можемо назвати формування Незалежного фонду погашення енергетичних рахунків для найбільш вразливого населення, а також напрацювання й реалізація Плану дій енергетичного кредитування населення.

Важливим моментом забезпечення енергетичної безпеки є провадження заходів на різних таксономічних рівнях (рис. 1), їх комплексність та узгодженість. Для ефективної управлінської діяльності в цій сфері слід, як зазначалося, сформуванню відповідно державну структуру, із розгалуженою мережею в регіонах, яка б діяла згідно з принципом РНБО, тільки в енергетичній безпековій сфері. До її складу варто було б включити провідних експертів і з України, і тимчасово залучати провідних фахівців з-за кордону, для вирішення окремих питань стратегічного розвитку енергетичних галузей, що не становлять державну таємницю.

Рис. 1. Таксономічні рівні енергетичної безпеки

Джерело: власна розробка на основі [3].

Нами також пропонується адаптований механізм забезпечення енергетичної безпеки країни (рис. 2), який містить систему відповідних елементів та їх блоків, і може бути реалізований на національному рівні й на рівні кожного регіону держави. Складові механізму, які сьогодні розпорознені різними організаційними та інституційними структурами держави повинні бути консолідовані у єдину структуру, що призведе до значного покращення ситуації в сфері забезпечення енергетичної безпеки із урахуванням нових і дуже складних гео економічних умов, що сформувалися для України.

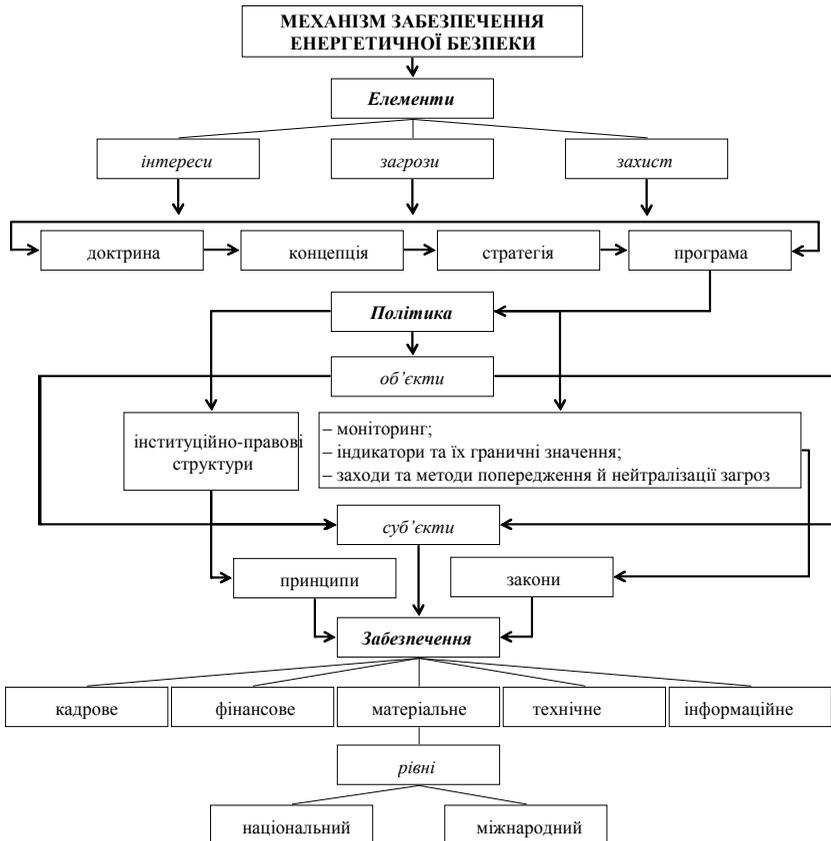

Рис. 2. Структура механізму забезпечення енергетичної безпеки

Джерело: власна розробка на основі [13].

Висновки. Підсумовуючи викладене, можемо зазначити, що відсутність єдиного наукового розуміння поняття «енергетична безпека» зумовлює провадження подальших розробок у цій сфері, які можуть бути зосереджені навколо проблематики поєднання понять енергетичної безпеки із безпекою в інших сферах функціонування держави. Особливо актуальною для України є військово-політична сфера. Глибокої наукової розробки потребуватимуть проблеми диверсифікації постачання енергоресурсів і докорінного реформування енергетичного сектора економіки у максимально стислі терміни з акцентом на подоланні непрозорості та корупції.

Можемо констатувати, що впродовж останніх декількох років, а особливо протягом останнього року, геоекономічні умови забезпечення енергетичної безпеки України докорінно змінилися, і, на жаль, не на її користь. Енергетична сфера держави знаходиться під значним негативним тиском зовнішніх політичних і військових умов, що може призвести до погіршення її безпеки, якщо державними органами не буде в найкоротші терміни розроблений й прийнятий широкомасштабний план заходів із відновлення функціонування енергетичної сфери на нових засадах, суттєвим складовим якого повинні стати заходи з провадження енергетичної безпеки, деякі з яких викладені у цій публікації.

1. Грязнов Л. Тезисы по энергокризису / Л. Грязнов // Эско. – 2002. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://escosys.narod.ru/2002_2/art34.htm

2. Денчев К. Мировая энергетическая безопасность: история и перспективы / К. Денчев. – Новая и новейшая история. – 2010. – № 2. – С. 34–77.

3. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє. У 5-ти томах. Т. 5: Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі / І. В. Плачков, С. Г. Плачкова, Ю. О. Ландау, Н. І. Дунаєвська та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5>.

4. Енергетична безпека в Центральній та Східній Європі: в пошуках єдиного підходу / А. Дік, Д. Науменко, Г. Шульцова, П. Салаї. – К.: Відродження, 2013. – 34 с.

5. Енергетична безпека України 2020: виклики, можливості, сценарії. – К.: УІПП, 2011. – 25 с.

6. Енергетична безпека України: час реформ настав. Огляд конференції «Енергетична безпека України: виклики геополітичної кризи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.boell.org/uk/2014/06/12/energetichna-bezpeka-ukrayini-chas-reform-nastav-oglyad-konferenciyi-energetichna-bezpeka>.

7. Земляний М. Г. До оцінки рівня енергетичної безпеки. Концептуальні підходи / М. Г. Земляний // Стратегічна панорама. – 2009. – № 2. – С. 56–64.

8. Лойко В. В. Енергетична безпека в контексті економічної безпеки / В. В. Лойко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2150>.
9. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=97980.
10. Микитенко В. В. На чому базуються енергетична безпека держави / В. В. Микитенко // Вісник НАН України. – 2005. – № 3. – С. 41–47.
11. Міжнародне енергетичне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.iea.org/subjectqueries/keyresult.asp?KEYWORD_ID=4103
12. Морозов В. В. Стратегическое инновационное управление в электроэнергетике: монографія / В. В. Морозов. – М.: Альфа-М, 2004. – 280 с.
13. Основи концепції і стратегії економічної безпеки. Економічна безпека держави: історичні аспекти та організаційно-правові основи становлення і розвитку в Україні. Конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skaz.com.ua/istoriya/481/index.html>.
14. Паливно-енергетичний комплекс України на порозі третього тисячоліття / за заг. ред. А. К. Шидловського, М. П. Ковалка. – К.: УЕЗ, 2001. – 398 с.
15. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження КМУ № 145-р від 15.03.2006 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80>
16. Сайт світової енергетичної ради. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf.
17. Сухін Є. І. Нетрадиційна енергетика як фактор економічної безпеки держави: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави» / Є. І. Сухін // Рада національної безпеки та оборони України; Національний ін-т проблем міжнародної безпеки. – К., 2005. – 38 с.
18. Шерр Дж. Європа і газова криза: хто винний і що робити? / Дж. Шерр // Дзеркало тижня. – 2006. – № 3 (582).

Руда О. І., Цвайг К. І. Энергетическая безопасность Украины в новых геоэкономических условиях

Рассмотрены экономические аспекты исследования энергетической безопасности Украины в условиях критического изменения внешних и внутренних факторов влияния. С точки зрения экономической науки определено понятие энергетической безопасности государства, определены ее внутренние и внешние измерения. Выявлены проблемы функционирования энергетического сектора Украины в современных условиях и намечены пути их преодоления, в частности диверсификации поставок энергоресурсов, формирования

институционально-правовых условий новых правил игры на энергетическом рынке, способствующих повышению энергетической безопасности.

Ключевые слова: *энергетическая безопасность, геоэкономические условия, диверсификация поставок энергоресурсов, регулирование энергорынка, национальный энергетический рынок, Украина.*

Ruda O. I., Tsvaig K. I. Energy security of Ukraine within new geo-economic conditions

The economic aspects of the investigation of the energy security of Ukraine in terms of the ultimate change of the external and internal impact factors are considered. The notion of the state energy security from the point of view of economics is defined. The energy security is a providing the state economy with the energy resources and the energy to the extent necessary to its stable and efficient, socially and environmentally acceptable functioning that ensures the economic and political independence of the state.

The development of the energy sector of Ukrainian economy urgently requires the reconsidering of the strategic priorities determination in terms of the protection of national security of the state, taking into consideration the latest geopolitical and geoeconomic conditions that occurred during the last year. Our state has encountered a range of challenges in the energy sector, without the constructive and scientifically grounded responses for which there is a great threat to lose its energy independence. The energy independence is a fundamental basis for the creation of a competitive national economy that will ensure the adequate standard of living for the Ukrainians under conditions of the state integration into the European Economic Area.

The problems of Ukrainian energy sector functioning in the current context are determined and the methods for solving the defined problems are outlined, namely the diversification of energy supply, the formation of the institutional and legal conditions of the new game rules on the energy market that contribute to the enhancement of energy safety.

The absence of the single scientific interpretation of the notion of «energy security» triggers the implementation of further projects in the sphere that may be focused on the range of problems concerning the combining of the notion of energy security with the notion of security in other spheres of the state functioning. Now, the military and political sphere is the most topical for Ukraine. The issues of the radical reformation of the energy sector of the economy within the tightest schedule, focusing on the non-transparency and corruption eradication, will require the deep scientific analysis and development.

It may be stated that during the last few years, particularly during the last year, geoeconomic conditions of the energy security of Ukraine drastically changed, unfortunately not for its benefit. The energy sector of Ukraine is under sustainable negative pressure of the external political and military conditions.

Key words: *energy security, geo-economic conditions, diversification of energy supply, energy market regulation, the national energy market, Ukraine.*

Стаття надійшла 23 жовтня 2014 р.